

Olesea BODEAN-VOZIAN
Lector, Doctorand
Cornelia CINCILEI
Profesor
Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, République Moldova

Problema fidelității traducerii textului narativ: reconceptualizarea evenimentelor de mișcare în cazul limbilor tipologic diferite. Cazul verbelor de mod exprimate prin onomatopee

Rezumat: Interesul cercetătorilor pentru verbele onomatopice din limba română a scos în relief un număr surprinzător de mare de asemenea verbe (190), printre care 55 pot fi caracterizate drept verbe care specifică Modul mișcării (VmM). Numărul acestor verbe permite să aducem în discuție statutul limbii române din perspectiva cunoscutei dihotomii tipologice a lui Leonard Talmy, prin care româna, ca limbă romanică, ar aparține a priori tipului de limbi cu încadrare în verb a elementului Traseu (*verb-framed languages, VFLs*) și expulzarea elementului Mod, ca opusă tipului de limbi cu încadrare în satelit a Traseului (*satellite-framed languages, SFLs*) și includere în verb a Modulii, cum este limba engleză.

Deși acest grup de verbe în română nu este prea numeros și implică unele limitări legate de un anumit registru funcțional-stilistic, prezența lor demonstrează că limba română este susceptibilă la exprimarea Modulii prin verbul de mișcare, fapt ce ne permite să pledăm în favoarea unei opoziții tipologice mai flexibile și a unei variabilități intra-tipologice în cazul fiecăruia din tipuri, prin utilizarea modelelor din tipul opus pe fundalul modelelor tipului dominant.

Cuvinte cheie: onomatopee, verbe de mișcare, mod, engleză, română

Abstract: Researchers' interest in the Romanian onomatopoeic verbs revealed a surprisingly high number of such verbs (190), out of which 55 have been identified as Manner-of-motion verbs (MmV). The number of these verbs brings into focus the discussion in the light of Leonard Talmy's famous typological dichotomy, based on which Romanian, as a Romance language, would a priori belong to the verb-framed languages (VFLs) type, encoding the Path in the verb and leaving the Manner to a subordinate element, as opposed to English, a satellite-framed languages (SFLs) type, which conflates the Manner in the verb and conveys the Path in a satellite.

Although the above Romanian verbs are not very numerous and their use implies some limitations related to the language register, their presence proves that Romanian is quite sensitive to the encoding of Manner in the motion verb, allowing us to argue in favour of a more flexible typological opposition and an intra-typological variability within each type, when opposite type patterns are used along with the dominant type patterns.

Keywords Onomatopoeia, manner, motion verbs, English, Romanian language

Introducere

Prezentul articol, care este parte a unei cercetări mai ample ce se referă la specificul conceptualizării mișcării în engleză și română, se înscrie în seria de studii comparate care au fost realizate în baza dihotomiei propuse de L. Talmy, conform căreia limbile sunt divizate în limbi cu încadrare în verb a elementului Traseu (*verb-framed languages*), precum limbile romanice și limbi cu încadrare în satelit a Traseului (*satellite-framed languages*), precum limbile germanice.

Româna, ca limbă romanică, aparține a priori tipului VFLs, însă, cercetările recente care s-au axat pe limbi precum franceza, italiana, spaniola și portugheza, au semnalat existența unei variabilități intratipologice semnificative în cadrul acestora – limbile demonstrează semne de “nesupunere” față de clasificarea lor tipologică.

În vederea ilustrării variației, prezentul articol va aborda una din componentele semantice ale evenimentului de mișcare, și anume Modul, în baza unui corpus constituit din exemple preluate din romanul “Stăpânul Inelelor” de J.R.R. Tolkien (original și traducere), dar și din alte surse (inclusiv, dicționare explicative). În corpus au fost incluse doar verbele ce exprimă simbolismul fonetic și descriu anumite aspecte sau caracteristici ale mișcării umane (deplasare, localizare, mișcare auto-propulsată, cauzată și cauzatoare), fără a ține cont de adverbe, care, de asemenea, oferă informații detaliate privitor la diferitele caracteristici ale modului în care are loc mișcarea. Au fost luate în calcul construcțiile ce redau evenimentele de mișcare care au loc într-un singur mediu, și anume suprafața terestră.

Prin definiție, clasa de verbe de mișcare în VFLs este una limitată, însă, rezultatele obținute ca urmare a cercetării clasei de verbe onomatopice din română a scos în evidență existența unui grup relativ numeros de VmM.

Mișcarea – concept universal

Introducerea în cadrul disciplinelor umaniste a paradigmei antropocentrice, în care fenomenele lingvistice sunt studiate în strânsă corelație cu omul, conștiința și viziunea lui despre lume, a determinat cercetarea activă a proceselor de conceptualizare a realității în diferite ramuri ale lingvisticii moderne. Lingvistica cognitivă, de exemplu, acordă o atenție deosebită relației dintre limbă și conceptualizare. În literatura de specialitate (Gennari 50) există două abordări privind această legătură: cea *universală*, care pune accent pe faptul că conceptele sunt universale, adică identice în toate limbile, reprezentând “unități lexicale care constituie fundamentul vocabularului limbii” (Wierzbicka 2) și cea *bazată pe limbă*, potrivit căreia reprezentările conceptuale nu ar fi universale. Deși ambele abordări au propus dovezi, legătura dintre limbă și conceptualizare rămâne încă un subiect de discuție.

Mișcarea este una dintre categoriile considerate ca fiind universale și constituie un mijloc prin intermediul căruia ființele umane stabilesc legătura cu spațiul, datorită unei serii de modificări în relațiile spațiale, așa precum schimbarea poziției sau a direcției. Pe lângă specificarea dimensiunilor spațiale, mișcarea este importantă deoarece reprezintă o sursă bogată de informație privitor la starea psihologică a unei persoane. Toate limbile de pe glob exprimă mișcarea (Cifuentes-Ferez 2), cu toate acestea, din cauza

sistemului semantic, lexical și morfologic specific fiecărei limbi, vorbitorii redau lingvistic mișcarea în mod diferit.

În ultimele decenii, mișcarea a fost studiată în profunzime, cea mai mare contribuție având-o teoria componentelor semantice ale evenimentelor de mișcare propusă de L. Talmy (1975, 1985, 1991, 2000). Evenimentele de mișcare au fost selectate pentru a fi studiate, deoarece mișcarea este unul din domeniile cele mai importante ale vieții umane și poate fi lexicalizată în orice limbă (Filipović 1).

Tiparele de lexicalizare ale lui Talmy

Talmy (85) definește evenimentul de mișcare drept o situație care descrie deplasarea sau localizarea unor subiecți sau obiecte. Evenimentul de mișcare propus de Talmy este perceput ca fiind organizat în două straturi: cel semantic, de profunzime, care implică concepte ce țin de situațiile spațiale [elementele semantice] și cel gramatical, de suprafață, care implică expresii lingvistice ce codifică acele concepte [elementele de suprafață] (Imbert 237). Elementele de suprafață (verbe, prepoziții, propoziții subordonate și particule), dar și cele semantice, sunt foarte utile la examinarea detaliată a evenimentelor de mișcare, în special din perspectivă interlingvistică (Ibarretxe-Antuñano, Filipović 527).

Locul central în redarea oricărui eveniment de mișcare îi revine verbului – nu doar celui care prin semantica sa denotă mișcarea, ci și celui verb care nu constituie un verb de mișcare, dar care este utilizat în context în calitate de verb de mișcare, precum *verbs of sound and light emission* în engleză: *A bullet whistled* past him sau *The lights flashed* across the sky.

În mod obligatoriu, în fiecare limbă există verbe de mișcare de bază, care sunt divizate în 2 categorii – verbe de mișcare centrate pe subiect [descriu deplasarea subiectului – *a merge, a alerger, a sări*] și verbe de mișcare centrate pe obiect [descriu deplasarea obiectului – *a arunca, a pune*] (Viberg 94). Totuși, cele aproximativ 6 mii de limbi diferă enorm în ceea ce privește lexicalizarea mișcării dincolo de verbele de bază (extindere spre periferia câmpului semantic al verbelor de mișcare). Engleza, de exemplu, dispune de un inventar bogat – verbele de bază pot fi subdivizate în multiple clase, după cum a propus Levin (1993) sau Slobin (2000, 2006) și aceste verbe uneori sunt atât de specializate, încât este dificil de a fi echivalate în alte limbi (Kemmerer 188).

Un eveniment de mișcare (Talmy 70-71) este compus dintr-un *eveniment cadru* și un *eveniment subordonat*.

Evenimentul cadru poate fi divizat în patru elemente semantice:

- Figura – obiectul/subiectul care este conceptualizat ca aflându-se în mișcare sau fiind localizat;
- Terenul – servește drept mediu pentru dislocarea Figurii conceptualizate ca aflându-se în mișcare sau într-o anumită poziție;
- Mișcarea – procesul activator care exprimă existența deplasării sau amplasarea în cadrul unui eveniment;
- Traseul – calea urmată de Figură în raport cu Terenul.

Evenimentul subordonat include Modul și Cauza în calitate de caracteristici asociative, care generează informații suplimentare despre mișcare.

Potrivit lui Talmy (59), mai multe elemente semantice (Mișcare+Mod) pot fi codificate într-un anumit element de suprafață (verb), dar și un singur element semantic (Traseu) poate fi codificat în mai multe elemente de suprafață (sateliți).

Analizând evenimentele de mișcare și delimitând elementele constitutive ale acestora, Talmy (480-519) a ajuns la concluzia că limbile pot fi aranjate tipologic, luând în calcul felul în care este lexicalizată categoria Traseului. În consecință, ceea ce instituie Talmy este o dihotomie a limbilor, în dependență de cum acestea descriu evenimentul mișcării, adică, în dependență de ce componente conceptuale sunt lexicalizate în cadrul unui eveniment de mișcare. Potrivit lui Talmy, diferențele majore dintre limbi în ceea ce privește lexicalizarea elementelor apar din cauză că unele lexicalizează Traseul la nivel de verb, lăsând Modul mișcării pe seama altor constituenți sau, în general, omițându-l, iar altele exprimă, în prim plan, Modul sau Cauza mișcării, Traseul fiind redat prin particule numite sateliți. Talmy (222) denumește primul tip drept limbi verbale sau limbi cu încadrare verbală sintetică (VFLs), iar pe cel de-al doilea tip – limbi satelitare sau limbi cu încadrare verbală analitică (SFLs). Limbile date sunt cunoscute și sub denumirea de limbi Mod și limbi Traseu (Wienold 303-304).

În pofida importanței cercetărilor realizate de Talmy, care au stat la baza altor studii ce au lărgit teoria talmyană, precum cele ale lui Slobin, în ultimii ani s-au schimbat accentele – s-a trecut de la analiza unităților (verbe), la analiza construcțiilor în care aceste unități sunt întrebuițate.

Astfel, contextul joacă un rol esențial în actualizarea elementelor semantice ale unui eveniment de mișcare. Pornind de la studiile lui Talmy, Filipović (33) subliniază importanța identificării modalităților prin care evenimentele de mișcare sunt redade de diferite limbi și a cercetării impactului acestui proces asupra studierii limbii (însușirii L2), asupra traducerilor și stilisticii textelor narative.

Mișcarea și Onomatopeea

Studiile realizate de Talmy (1985, 2000), Slobin (1996, 2004, 2005) și alți lingviști relevă faptul că vorbitorii au la dispoziție o gamă variată de mijloace lingvistice și non-lingvistice pentru redarea tiparelor de lexicalizare specifice limbii lor. De exemplu, SFLs exprimă Modul mișcării prin verb și Traseul prin sateliți, în timp ce VFLs, care încorporează Traseul în verb, redau Modul mișcării prin: gerunzii, clauze subordonate, adverbe și locuțiuni adverbiale, onomatopee și gesturi pentru a compensa lipsa unui anumit tipar de lexicalizare.

Onomatopeea, care reprezintă un cuvânt specific ce imită fonetic sunetele din natură și cotidianul ființei umane, a atras atenția multor filosofi și lingviști de-a lungul timpului. În pofida acestui fapt, Newmeyer (758) declara în 1993 că “în orice limbă, numărul cuvintelor imitative sau onomatopeice este foarte mic”. Se pare totuși, că această afirmație este prea categorică. În literatura de specialitate există o serie de cercetări lingvistice și psihologice care au arătat, pe baza limbilor indo-europene și în afara lor, un simbolism fonetic clar, iar în ultimul deceniu, numărul cercetărilor privind simbolismul fonetic din perspectiva lingvisticii cognitive cunoaște o tendință ascendentă, existând studii experimentale (Hashimoto, 2006; Assaneo și al., 2011; Kanero, 2014; Peters, 2016) care reliefează modul în care o astfel de informație este prelucrată de creier. Mai mult decât atât, s-a demonstrat că utilizarea acestor cuvinte în comunicarea cu copiii contribuie la o mai bună însușire a verbelor de acțiune (inclusiv de mișcare) de către aceștia (Imai și al. 56).

Onomatopeele pot reda emoții, stări și acțiuni și sunt exprimate în limbă prin verbe, adverbe și substantive. În cazul descrierii evenimentelor de mișcare în VFLs, onomatopeele joacă un rol esențial, deoarece constituie mijlocul de redare a Modulului de mișcare comparabil cu cel al limbilor satelitare. În VFLs, inventarul de verbe onomatopeice este divers și face referință la mișcarea ce are loc în varia medii.

Analiză comparativă

În engleză, onomatopeea este una din sursele de îmbogățire a clasei verbelor de mișcare: *jink* (a fugi), *plod* (a se târi), *plop* (a cădea în apă), *snap* (a pocni), *splash* (a împrășca cu apă), *swish* (a plesni), *trickle* (a se strecura), *trot* (a merge cu pași mărunți), *zap* (a schimba direcția brusc și rapid). Unele studii de sinteză, printre care cel al lingvistei Flaksman (2015), au dezvăluit că această îmbogățire se face prin deplasări semantice cu caracter metaforic sau metonimic și, în majoritatea cazurilor, natura fonetică ce a stat la baza verbului nu mai este una vădită sau chiar se pierde. Conform unei cercetări realizate de Shugahara (10), cele mai frecvente onomatopee în limba engleză sunt: *pop*, *dash*, *bash*, *bounce*, *tick*, *clash*, *crash*, *pat*, *bump*, *clatter*, *chatter*, *crisp*, *flap*, *jabber*. Dintre acestea – *pop*, *bash*, *bounce* și *dash* – redau schimbarea locației atunci când sunt utilizate ca verbe, iar *crash*, *clash*, *pat* și *bump* denotă mișcarea ce implică membrele sau întregul corp.

În română există verbe onomatopeice care exprimă Modul mișcării și care pot fi utilizate ca mecanism compensator în procesul de traducere. Ca să ilustrăm acest fapt, vom examina următoarea serie de verbe în limba engleză care redau nuanțele mersului unei persoane: *trot*, *spring*, *shuffle*, *scramble*. Pentru a le transpune în română, se recurge la gerunzii, adverbe sau onomatopee. Totuși, chiar dacă se face uz de verbele onomatopeice pentru a reda modul mișcării după regula SFLs, la compararea verbelor, se va putea observa că registrul funcțional stilistic al acestora nu este identic: *trot* – a tropăi/lipăi, *spring* – a țuști/țâșni, *shuffle* – a târșâi, *scramble* – a bâjbâi:

- (1) a. *Behind them, uninvited and for the moment forgotten, trotted Sam.*
b. În urma lor, nepoftit și uitat, **tropăia** Sam.
- (2) a. *He sprang down the steps and away, leaping down the path.*
b. Țâșni de pe scări și făcu un salt pe cărăruie.
- (3) a. *Wormtongue shuffled quickly past behind Saruman.*
b. *Limbă de Vierme se târșâi iute la adăpost în spatele lui Saruman.*
- (4) a. *All night the three companions scrambled in this bony land.*
b. Cei trei tovarăși **bâjbâiră** noaptea întreagă prin ținutul acesta pietros.

O diferență dintre engleză și română vizează numărul de verbe disponibile și utilizate de vorbitori. Engleza nu doar că are mai multe verbe ce redau Modul mișcării, dar și face distincții mai expresive, mai fine între acestea (Maguire et al., 2010). Româna, ca VFLs, dimpotrivă, codificând de regulă Traseul în verb, a dezvoltat un vocabular mai puțin numeros și mai puțin elocvent de verbe ce exprimă Modul, care nu întotdeauna corespund verbelor în limba engleză.

Un lucru specific pentru limba engleză este utilizarea verbelor onomatopice care redau lumină și sunete în calitate de verbe de mișcare de Mod, atunci când sunt însoțite de prepoziții direcționale. Acestea trec printr-un proces de schimbare a sensului, precum în următorul exemplu: *He flashed out his sword / El trase sabia din teacă* sau *The River thunders down / Râul se prăvale în jos*. Limba română nu are posibilitatea de a aplica același procedeu similar limbii engleze, fiind impusă să utilizeze fie un verb de mișcare care exprimă Modul, dar care nu are la bază un simbolism fonetic, fie o construcție analitică sau să omită Modul.

În limba română, onomatopeele pot avea rol de predicat, spre exemplu, în enunțurile eliptice, când onomatopeea care imită zgomotele unei acțiuni substituie verbul ce denumește cea acțiune: *Băiatul deschise cușca, și pasărea zbâr pe ușă afară* sau *Și – baldâbâc în apă* (= a sărit cu zgomot în apă). În construcțiile eliptice pot fi întâlnite și formațiuni onomatopice care sunt create prin reduplicare: *Copiii cu leagănul toată ziua hâța-hâța*.

Exemplele din română, care au fost extrase din lucrarea “Stăpânul Inelelor”, au fost divizate pe diferite categorii semantice ale componentei Mod, în baza clasificărilor propuse de Slobin (2000), Özçaliskan (2004), Ibarretxe-Antuñano (2004) și Cifuentes Férez (2008).

Astfel, distingem onomatopee după:

1. **Tipul de mișcare:** corpul adoptă diferite poziții pentru a realiza mișcarea. În această categorie sunt incluse modalitățile care descriu:

a) *mișcarea:* bălăbâni, bălălăi, lipăi, tropăi, tropoti – *Tom Bombadil veni lipăind de după colțul casei*.

b) *alergatul:* forfăi, forfoti, fojgăi, șișăi, zbughi – *Înjugă boii la car și zbughi-o, băiete, la pădure*.

c) *săritul:* țopăi, zupăi, țășni, țuști – *Gollum schelălăi și sări în patru labe, de-a bușilea, apoi țășni ca o broască*.

Ipotetic vorbind, în orice limbă există triada de verbe – *a se mișca (walk)*, *a alerga (run)* și *a sări (jump)*, care sunt generale, frecvente și nemarcate. Ceea ce am identificat noi ca fiind caracteristic acestei categorii sunt verbele

onomatopeice colocviale și expresive, ce nu fac parte din vocabularul cotidian.

2. Viteza

a) mișcare lină: huțuța – **Se huțuță în grădină.**

b) mișcare lentă: bănănăi – *Mâinile îi bănănăiau în toate părțile.*

c) mișcare rapidă: bățâi, forfăi, forfoti, huța, sfârâi, vâjâi, zupăi, zvrâli – *Gollum o luă la sănătoasa de-i sfârâiau călcăiele.*

3. Efortul

a) mișcare cu dificultate, obstacole: hopăi, scârțâi, șovâlcăi, zdupăi – *Omul dinlăuntru a mormăit ceva, a zdupăit apăsător un pas ori doi și s-a ivit în ușa deschisă dintr-o smucitură.*

b) mișcare forțată, cu efort (include și Cauza): hățâna, hurduca – *Scoală... grăi Sandu Lungu către nevastă și prinse-a o hățâna.*

c) mișcare violentă (include și Cauza): bufni, hăți, jnăpăi, înhățuța, pocni – *Primul pe care-l înhățase dintre ei toți fusese Frodo.*

4. Mișcare pe ascuns: făștica – *S-a fășticat neobservat afară.*

5. Mișcare fără scop: fățâi – *Tom se fățâia prin cameră fluierând ca un graur.*

6. Mișcare nesigură: fojgăi, bățâi, băjbăi – *În curând se lasă noaptea, în curând veți băjbăi.*

7. Mișcare oscilatorie: bălăbăni, fățâi – *Bolnavii n-aveau voie să iasă pe coridoare, să se fățâie...*

8. Mișcare instantanee: înhățuța – *Mă înhățuța de mânecă și mă scoase pe ușă afară.*

9. Frecvența

a) mișcare repetată: bălălăi, ciocăni, fâlfâi, bocăni – *Frodo ciocăni și ușa fu deschisă de Bolger Grăsunu.*

Constatăm că unul și același verb, în dependență de context, poate fi atribuit unei sau altei categorii semantice, ceea ce este determinat de caracterul polisemantic al verbelor onomatopeice. Acest fapt este specific și verbelor din limba engleză. Pe lângă Modul mișcării, verbele onomatopeice redau și alte componente, precum Terenul/Mediul (apă, noroi) spre exemplu: *a fleșcăi, a plescăi*, sau Traseul în combinație cu Modul sau cu Terenul, care descriu conturul parcursului sau direcția mișcării: *a se bălăbăni, a se fățâi, a forfăi, a țuști, a o zbughi.*

Traducere și reconceptualizare

Majoritatea cercetărilor ce țin de traducerea evenimentelor de mișcare se axează predominant pe produsul generat de traducere, adică pe textul final.

În procesul de traducere, sunt implicate operațiuni complexe – o serie de reconceptualizări ale mesajului original al limbii sursă, care este redat în limba țintă. Mesajul este transmis de autor și acceptat de cititorul limbii țintă, având o anumită experiență de viață și anumite cunoștințe. Mesajul construit în limba sursă este exprimat în limba țintă după propriile convenții ale acesteia. Reconceptualizarea este inevitabilă în procesul de traducere, deoarece acest fapt e dictat de parametrii din limba țintă, de un alt context (autor – traducător – public) și de preferințele subiective ale traducătorului atunci când alege anumite mijloace lingvistice. Mesajul tradus este reconstruit, deși se aseamănă cu mesajul original.

Rolul traducătorului este de a înțelege bine mesajul construit de autor și care reflectă intenția acestuia în conceptualizarea unei situații, pentru a evita denaturarea situației originale. Adicional, traducătorul trebuie să țină cont de diferitele tipare de lexicalizare care sunt fixate în limba sursă și să păstreze construalul original, reieșind din resursele limbii țintă.

Ca urmare a analizei unor construcții cu evenimente de mișcare care au fost selectate aleatoriu, am identificat unele tipuri de corespondențe în traducere. Următoarele unități au fost utilizate în traducerea verbelor de mișcare care redau Modul: adverbe, verbe, gerunzii, fraze explicative, onomatopее sau, în anumite cazuri, s-a recurs la omitere:

a) *En.* VM [Mod] + satelit [Traseu] – *Ro.* VM [Mod/Onomatopее]

1.1 *Frodo and Sam sprang from their stools and set themselves side by side with their backs to the wall.*

1.2 *Frodo și Sam țâșniră de pe scaune și se lipiră cu spatele de zid.*

În (1.1), naratorul conferă dinamism evenimentului de mișcare prin utilizarea verbului ‘spring’, care exprimă mișcare auto-propulsată, rapidă, energetică. Traducătorul român a utilizat verbul onomatopееic ‘a țâșni’ (1.2) pentru a reda o deplasare subită, rapidă, violentă. Totuși, verbul ‘a țâșni’ are sensul de “a apărea, a sări, a ieși de undeva”, ceea ce ne face să credem că traducătorul a utilizat un echivalent mai puțin potrivit situației descrise în textul original.

b) *En.* VM [Mod/Onomatopее] + satelit [Traseu] – *Ro.* VM [Mod]

2.1 *They hammered joyously on the tables.*

2.2 Oaspeții **bătură** voioși în tăbliile meselor.

În versiunea română (2.2), nuanțele de Mod care sunt redată de verbul de mișcare ‘a bate’ sunt ușor diferite de verbul englez ‘hammer’, la baza căruia se află o metaforă acustică – sunetul produs de lovitura ciocanului.

c) *En.* VM [Mod/Onomatopee]+ satelit [Traseu] – *Ro.* Expresie incoativă

3.1 *They tramped off.*

3.2 *Se așternură la drum.*

În română, expresia ‘a se așterne la drum’ (3.2) semnifică “a se porni la drum lung” și nu redă aceeași dinamicitate care este codificată de verbul de Mod ‘tramp’, deoarece sensul primar al acestuia este de a “merge greoi și zgomotos”. Totuși, cititorul versiunii române ar putea să întrezărească implicit Modul în expresia românească incoativă: un drum lung ar semnifica o mișcare de durată, dificilă și obositoare.

d) *En.* VM [Mod/Onomatopee (verb expresiv)+Traseu] –
Ro. VM [Mod/Onomatopee +Traseu]

4.1 *All night the three companions scrambled in this bony land.*

4.2 *Cei trei tovarăși bâjbâiră noaptea întreagă prin ținutul acesta pietros.*

În versiunea engleză (4.1) Tolkien utilizează verbul expresiv ‘scramble’, care redă mișcare rapidă, bipedă, în timp ce în română, este utilizat un verb onomatopeic. În primul rând, observăm o schimbare de registru – de la un verb literar, expresiv în limba sursă, se trece la un verb colocvial în limba țintă. În al doilea rând, există o diferență de sens între cele două verbe de mișcare: mișcarea rapidă din engleză este redată prin mișcare lentă, neîndemânată în română.

e) *En.* VM [Mod/Onomatopee] – *Ro.* Omitere

5.1 *Gimli was grumbling as he trudged.*

5.2 *Gimli gemea la fiecare pas.*

Verbul ‘trudge’ în (5.1) codifică Modul mișcării, mai exact, viteza de deplasare, dar trădează și starea interioară a personajului care este nevoit să meargă prin zăpadă și vânt. În română, traducătorul omite redarea Modulii: deplasarea este implicită – *la fiecare pas* – denotă o acțiune continuă, repetitivă, iar verbul dicendi *a geme* redă emoțiile personajului, la fel ca și în engleză.

Concluzii

În acest articol am pus accent pe impactul diferențelor tipologice dintre limba engleză și limba română în ceea ce privește conceptualizarea evenimentelor de mișcare. În pofida faptului că limba română aparține unui anumit tipar de lexicalizare, au fost identificate evenimente de mișcare tipice pentru modelul opus de lexicalizare. Exemplele din corpusul paralel au arătat că limba română nu urmează întotdeauna modelul de lexicalizare propus de Talmy pentru VFLs (tipul dominant), când Traseul și Mișcarea sunt codificate în verb, iar Modul mișcării este exprimat în elemente subordonate precum gerunzii, adverbe sau este omis. Limba română are posibilitatea de a codifica Modul în verb datorită verbelor onomatopoeice, care permit descrierea acestei componente semantice detaliat și compact. Însă, verbele de Mod utilizate în versiunea română a romanului fac parte din limbajul uzual, registrul neformal și afișează un anumit grad de plasticitate. Totuși, evenimentele de mișcare cu verbe onomatopoeice nu sunt atât de frecvente încât să putem vorbi despre o trecere de la un tip de lexicalizare la altul.

Diferențele de lexicalizare a elementelor semantice în cele două limbi prezintă o problemă de traducere. Pentru a putea dezvălui diferențe relevante, am identificat câteva strategii de traducere a componentei semantice Mod, ca de exemplu, redarea Modulului printr-un verb onomatopoeic cu același conținut semantic, redarea Modulului printr-un verb onomatopoeic cu conținut semantic diferit, omiterea Modulului, utilizarea expresiilor incoative.

Bibliografie

- Aliyeh, Kambuzia, Zeinolabedin, Rahmani, «A Comparison between Onomatopoeia and Sound Symbolism in Persian and English and Their Application in the Discourse of Advertisements», în *International Journal of Basic Sciences and Applied Research*. Vol., 3 (SP), 2014, p. 219-225. <http://www.isicenter.org/fulltext2/paper-184.pdf> (consultat pe 30.11.2016).
- Assaneo, Maria, et al., «The anatomy of onomatopoeia». *PloS one*, 6(12), 2004. e28317. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0028317> (consultat pe 30.11.2016).
- Cifuentes-Ferez, Paula, *Motion in English and Spanish: A Perspective from Cognitive Linguistics, Typology and Psycholinguistics*, PhD Thesis, Universidad de Murcia, 2008.

- Filipović, Luna, *Talking about Motion. A Crosslinguistic Investigation of Lexicalisation Patterns*, Amsterdam, John Benjamins, 2007.
- Flaksman, Maria, *Diachronic development of the English iconic words*, PhD Thesis, Saint-Petersburg, 2015.
- Gennari, Silvia et al., «Motion events in language and cognition», in *Cognition* 83. 2002, p. 49–79. <http://cognitrn.psych.indiana.edu/rgoldsto/courses/concepts/gennari.pdf> (consultat pe 29.11.2016).
- Hashimoto, Teruo, et al., «The neural mechanism associated with the processing of onomatopoeic sounds», in *Neuroimage*, 31(4), 2006, p. 1762–1770, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1053811906001200> (consultat pe 30.11.2016).
- Ibarretxe-Antunano, Iraide, «Motion events in Basque narratives», în S. Stromqvist & L. Verhoeven (Eds.), *Relating events in narrative: Vol. 2. Typological and contextual perspectives*, Mahwah, NJ, Erlbaum, 2004, p. 89–112.
- Ibarretxe-Antuñano, Iraide, Filipović, Luna, «Lexicalisation Patterns and Translation», în *Cognitive Linguistics and Translation: Advances in Some Theoretical Models and Applications*, ed. by Ana Rojo and Iraide Ibarretxe-Antuñano, Berlin and New York, Mouton de Gruyter, 2013, p. 251–282.
- Imai, Mutsumi et al., «Sound symbolism facilitates early verb learning», in *Cognition* 109, 2008, p. 54–65. http://web.sfc.keio.ac.jp/~imai/pdf/soundsymbolism_Cognition.pdf (consultat pe 29.11.2016).
- Imbert, Caroline, «Path: Ways Typology has Walked Through it», in *Language and Linguistics Compass* 6/4. 2012, p. 236–258. <http://www.carolineimbert.com/Imbert2012.pdf> (consultat pe 25.10.2016).
- Kanero, Junko, et al., «How sound symbolism is processed in the brain: a study on Japanese mimetic words», in *PLoS one*, 9(5), 2014. e97905. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0097905> (consultat pe 30.10.2016).
- Kemmerer, David, «Visual and motor features of the meanings of action verbs: A cognitive neuroscience perspective», in *Cognitive Science Perspectives on Verb Representation and Processing*, Springer International Publishing Switzerland. R. G. de Almeida, C. Manouilidou (eds.), Chapter 9, 2015, p. 189–212.
- Lakoff, George, «Cognitive Semantics: In the Heart of Language. An Interview with George Lakoff», in *Fórum Lingüístico*, Florianopolis, n.

- 1, 1998, p. 83-119. <https://periodicos.ufsc.br/index.php/forum/article/view/6916/0> (consultat pe 27.11.2016).
- Levin, Beth, *English verb classes and alternations: A preliminary investigation*, Chicago & London, University of Chicago Press, 1993.
- Maguire, Mandy *et al.*, «A developmental shift from similar to language specific strategies in verb acquisition: A comparison of English, Spanish, and Japanese», in *Cognition* 114(3). 2010, p. 299-319. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2824004/> (consultat pe 18.09.2016).
- Melnikiene, Danguole, «Le statut grammatical des onomatopées dans la linguistique moderne», in *Verbum* № 6, Vilnius University. 2015, p. 168-187. <http://www.journals.vu.lt/verbum/article/view/8816/6557> (consultat pe 27.11.2016).
- Newmeyer, Frederick, «Iconicity and Generative Grammar», *Language*. Vol. 68, № 4, Linguistic Society of America, 1992, p. 756-796. http://www.jstor.org/stable/416852?seq=1#page_scan_tab_contents (consultat pe 20.10.2016).
- Özçalışkan, Seyda, «Typological variation in encoding the manner, path and ground components of a metaphorical motion event», in *Annual Review of Cognitive Linguistics*, 2, 2004, p. 73-102. http://www2.gsu.edu/~wwwseo/Language_lab/PUBLICATIONS_files/ozcaliskan.'04-ARCL.pdf (consultat pe 30.09.2016).
- Peters, David. «Processing Consequences of Onomatopoeic Iconicity in Spoken Language Comprehension». <http://www.mpi.nl/publications/escidoc-2304565> (consultat pe 30.10.2016).
- Shugahara, Takashi, *Onomatopoeia in Spoken and Written English: Corpus- and Usage-based Analysis*, PhD Thesis. <http://eprints.lib.hokudai.ac.jp/dspace/bitstream/2115/45138/1/Dissertation%20by%20Takashi%20SUGAHARA.pdf> (consultat pe 10.10.2016).
- Slobin, Dan I., «From 'Thought and Language' to 'Thinking for Speaking'», in *Rethinking Linguistic Relativity*, ed. by John Gumperz and Stephen C. Levinson, Cambridge: Cambridge University Press. 1996, p. 195-217.
- Slobin, Dan I. «Verbalized Events: A Dynamic Approach to Linguistic Relativity and Determinism», in *Evidence for Linguistic Relativity*, ed. by Susanne Niemeier and René Dirven, Berlin, Mouton de Gruyter, 2000, p. 107-138.
- Slobin, Dan I., «The many ways to search for a frog: Linguistic typology and the expression of motion events», in S. Strömqvist & L. Verhoeven

- (eds.), *Relating events in narrative: Typological and contextual perspectives*. Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum Associates, 2004.
- Slobin, Dan I., «Narrating Events in Translation», in *Perspectives on Language and Language Development: Essays in Honor of Ruth A. Berman*, ed. by Dorit Ravid and Hava Bat-Zeev Shyldkrot, Dordrecht, Kluwer, 2005, p. 115-129.
- Talmy, Leonard, «Figure and Ground in Complex Sentences», in *Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 1975, p. 419-430.
- Talmy, Leonard, «Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms», in *Language Typology and Lexical Description, Vol. 3. Grammatical Categories and the Lexicon*, CUP, 1985, p. 36-149.
- Talmy, Leonard, «Path to realization: A typology of event conflation», in *Proceedings of the Berkeley Linguistics Society* 17, 1991, p. 480-519.
- Talmy, Leonard, *Toward a Cognitive Semantics* (Vol. I/II), Cambridge, MA, MIT Press, 2000.
- Tolkien, J.R.R. *The Lord of the Rings*. London, Allen and Unwin, 1954-1955. (Romanian transl. Irina Horea, Ion Horea, Gabriela Nedelea, *Stăpânul inelelor*, București, Adevărul Holding, 2010).
- Viberg, Ake, «Polysemy and Differentiation in the Lexicon», In J. Allwood et al. (eds.), *Cognitive Semantics. Meaning and Cognition*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 1998, p. 87-129.
- Wienold, Götz, «Variables Influencing the Relationship between Conceptual and Lexical Structures», in E. Ugli et al., (eds.), *Lexical Knowledge in the Organization of Language*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 1995, p. 301-340.
- Wierzbicka, Anna, «Mental lexicon», in Tilman Berger, Karl Gutschmidt, Sebastian Kempgen and Peter Kosta (eds.), *The Slavic Languages: An international handbook of their history, their structure and their investigation*, Berlin, Mouton de Gruyter. 2009. https://www.griffith.edu.au/__data/assets/pdf_file/0011/347528/wierzbicka-mental-lexicon.pdf (consultat pe 20.11.2016).